

ZUBÁNICS LÁSZLÓ

A DÓZSA-FÉLE PARASZTHÁBORÚ A FELSŐ-TISZA-VIDÉKEN

Az oszmánok európai előretörése a 14. század második felétől már a középkori magyar királyság számára is egyre fokozódó fenyegetéssé vált. Luxemburgi Zsigmond magyar király (1387–1437) uralkodásának első évtizedére esik az a váratlan és döntő külpolitikai fordulat, amely a Magyar Királyság addigi helyzetét alapvetően és végérvényesen megváltoztatta. Egy idegen kultúrájú, hódító nagyhatalom rendkívül gyors terjeszkedése során elérte az ország déli határát, és a Magyar Királyságot – másfél évszázad után először – ismét védekező politikára kényszerítette. Magyarország lehetőségeit ettől fogva a török hódítás veszélyének állandósulása határolta be mindaddig, amíg ez a hódítás csakugyan be nem következett, és ez a helyzet nemcsak az ország gazdasági és katonai erejét tette próbára, hanem traumatikus hatásánál fogva belső feszültség forrása is lett. A veszély éppen a déli határon jelentkezett, ott, ahol korábban a királyság külpolitikai helyzete a legszilárdabb volt.

A törökök elsősorban a déli végvárrendszer elemeit próbálták összezúzni. Bár Európa Timur Lenknek köszönhetően az ankarai csatának következtében (1402) egy rövid haladékot kapott, Zsigmond királynak rá kellett döbbsennie arra, hogy a nikápolyi kudarc után Magyarország számára már nem a támadás, hanem a védekezés a fő kérdés.

A 16. század elejére a Magyar Királyság elvesztette vezető pozícióját Közép-Kelet Európa hatalmai között: egyike lett a világhatalmi játszmák mellékszereplőinek, mi több, állandósult az ország déli határait fenyegető török veszély. Bár 1456. július 21-én Hunyadi János Nándorfehérvár mellett győzelmet aratott II. Mehmed szultán seregei felett, csupán elodáznia tudta a Konstantinápolyt is meghódító oszmánok balkáni előnyomulását.

Minden tényállást egybevéve véleményem szerint el kell mondani, hogy a Luxemburgi Zsigmond által életre hívott, majd a Hunyadiak által kibővített déli végvárrendszer az 1410-es évek eleje-közepétől egy olyan akadályt

állított az oszmán törökök útjába, amit lényegében csak majdhogynem másfél évszázaddal később – az igazsághoz hozzátartozik, hogy kisebb-nagyobb betörések voltak ugyan –, sikerült csak kapitulálásra kényszeríteniük.

Az általunk vizsgált időszakban a török veszély a déli végeken állandósult, s mindössze 7 esztendővel a Dózsa-féle parasztháborút követően elvesztett Magyarország déli kapuja, Nándorfehérvár is, előrevetítve a gyászos mohácsi csatavesztést.

A keresztény „szent háború” eszméjén alapuló kereszties háborúk egykoron a Szentföld visszahódítására indultak, később azonban a keresztény világon kívüli és belüli ellenfelek, például a pogány balti szlávok vagy az eretnekek (valdensesk, albigensesk Franciaországban) ellen is indítottak ilyen hadjáratokat. Míg Magyarország az igazi kereszties háborúkban csak csekély szerepet játszott, a kereszties eszme 15. századi újjáéledésekor főszereplővé lépett elő. Kereszties háború volt az 1396-os nikápolyi csatával végződő háború és Nándorfehérvár 1456-os felmentése. A kereszties háború egyszerre volt bünbocsánatot eredményező vezeklés és hadi vállalkozás, egyházjogilag a zarándoklattal mutatott hasonlóságot. A résztvevők fogadalmat tettek, ennek jelül ruhájukon a kereszt jelét viselték, ezért hívták őket keresztieseknek¹.

A marxista történetírás egyik alapvető tétele, hogy a történelem mozgatórugói a néptömegek (ami csak részben igaz), azonban a történelem formálásából jelentősen kiveszik részüket a kiemelkedő személyiségek, a történelmi szükségyszerűség és a véletlen is. Hosszú időn keresztül egyértelműnek tűnt, hogy miért robbant ki 1514-ben parasztfelkelés Magyarországon, majd mindenki a parasztok „elnyomott helyzetét” emlegette (legalább is tankönyveink szerint). Többen abból, hogy a felkelők között nagy számban képviseltette magát az alföldi és Alföld-környéki marhatartásból élő falusi és mezővárosi parasztság, arra próbáltak következtetni, hogy valamiféle gazdasági válság söpört végig a Jagelló-kori Magyarországon. Ezt azonban csak elszórt adatok támasztják alá, mi több, a gazdasági jólétre vannak inkább bizonyítékaink.

A felkelés okai elsősorban politikaiak és ideológiaiak voltak. A keresztiesek nem azért lázadtak fel uraik ellen, mert szegények voltak, hanem mert igazságtalannak gondolták a kereszties hadjárat leállítását. A középkor világa számára a nemes feladata volt az ország védelme, mivel azonban ők ezt a feladatot nem teljesítették, és békét kötöttek a törökkel, ezért nem méltók nemesi kiváltságaikra – gondolták a keresztiesek. A középkori államfelfogás megrendülésének tanúi lehetünk, ha az 1514-es parasztfelkelést vizsgáljuk.

Mivel a Dózsa-féle parasztháború kirobbanásához vezető gazdasági és szociális körülményeket többen is vizsgálták, a kirobbanáshoz vezető okokat egyetlen személy, Bakócz Tamás² esztergomi érsek személyén keresztül szeretném bemutatni.

X. Leó, hogy megszabaduljon egyre kellemetlenebbé váló ellenfelétől, 1513. július 15-én bullát adott, amelyben a pápaválasztás miatt Rómában tartózkodó Bakóczot teljhatalmú követévé (legatus a latere) nevezte ki, s megbízta egy törökellenes kereszties hadjárat megszervezésével (hatásköre Magyarországra és Lengyelországra, illetve az utóbbi révén a Baltikumra és az orosz földekre is kiterjedt).

A legátus 1514 tavaszán tért vissza Rómából Magyarországra, ahol a királyi tanáccsal ismertette megbízatását és terveit. A tanács hosszú vita után végül beleegyezését adta a toborzás megkezdéséhez. A kereszties seregek toborzását a legátus szerzetesekre, a ferences rend szigorúbb ágára, a Magyarországon igen kedvelt obszervánsokra, Erdélyben pedig az erdélyi püspökre bízta. A csapatok gyűjtése érdemben csak Magyarországon folyt, ami a kereszties hadjáratot igen korlátozotta tette volna. A háborús készülődést a királyi udvar ugyan komolyan vette, de nem jelölt ki konkrét hadicélt és nem egyesítette a fegyverben álló végvidéki seregeket sem. A rosszul felfegyverzett, kiképzetlen sereg jórészt jobbágyokból: parasztokból és mezővárosi polgárokból állt, akik főleg az Alföldről és az Alföld széli vidékekről érkeztek. Parancsnokságukat nem egy báróra, hanem egy székely származású nándorfehérvári lovastisztre bízták, akit a források általában Székely György³ néven emlegetnek.

A parasztháborúvá változott kereszties hadjárat a magyar történelem legnagyobb parasztfelkelése volt. Korábban csak az 1437-es Budai Nagy Antal-féle felkelés volt ehhez hasonló. Az 1514-es parasztháború sem terjedt ki azonban az egész országra. A mozgalom súlypontja végig az Alföldön volt, csak később jutott el Erdély, a Dunántúl és a Felvidék egyes vidékeire. A keresztiesek között nemcsak jobbágyok voltak, hanem nemesek is. Minden európai parasztfelkelésben találkozunk néhány nemesi származású parancsnokkal, itt azonban ez nem volt elszigetelt jelenség.

A Felső-Tisza-vidék nemessége – amely között jelentős számban volt egyetlenes, bocskoros, vagy jobbágytelken élő is –, nem különült el annyira a parasztságtól, mint dunántúli, mi több, ők maguk is csak jelentős nehézségek árán tudtak megélni szűkös jövedelmeikből. Ugyancsak társadalmilag elkülönült rendet képeztek a betelepített rutének és a vlachok, akik saját kenézeik és vajdáik alatt külön kiváltságokat élveztek. Természetesen a ritkán belakott vidék földesurai

nem csupán a Kárpátok túlsó oldaláról próbáltak meg új telepeseket birtokaikra csábítani, de a már itt élőket is saját jobbágyaikká szerették volna tenni. Valószínűleg gyakori jelenségről lehetett szó, mivel az országgyűlés 1498-ban külön (XLVII.) törvénycikkelyben tiltja ezt: *„Ennélfogva, hogy az ebből eredő viszálykodás okát gyökerében megszüntessük, megállapítottuk, hogy, valamint a kunok, jászok és ruthénok közül senkinek sem szabad a nemesek fekvő jószágaira eltávoznia, úgy viszont a királyi felség tisztjei vagy a mondott szolgállokatú emberek se vezessék a nemesek jobbágyait azok körébe abból a célból, hogy ott letelepedjenek. Ha pedig ama tisztjei vagy az említett kunok, jászok, és ruthénok a jelen rendelkezés ellenére valamely jobbágyot maguk közébe vinnének, őket ez iránt az ország nádora előtt törvényesen kérdőre kell vonni.”*⁴

A korabeli leírások szerint a rutének jobbágyi helyzete is kedvezőbb volt, így például a munkácsi uradalomhoz tartozó Krajna 10 falujában a jobbágyokat kivették a vármegyei közigazgatás fennhatósága alól, mi több, bizonyos jobbágyi szolgáltatásokat is nem kellett végezniük.

Az okmányok szerint Ung vármegyében egy névtelen barát próbálta felkelésre bírni a jobbágyságot, azonban a nemesség Rozgonyi István és Tarcsay Miklós vezetésével elfogta és Kapos városában börtönbe záratta. A nemesség egy másik része Himi Borsvay Péter⁵ vezetésével azonban pártjára állt, s a börtönből kiszabadította.

Hasonlóképpen Bereg megyében is a köznemesség prominens képviselői csatlakoztak a felkeléshez, közülük is a legismertebb Halábory János (a régi okmányokban neve mellett a literátus, a deák melléknév is olvasható)⁶, aki a leírások szerint nemcsak részt vett a lázadásban, hanem meg is ölt nemesembereket, s rabolt, égetett.

A szomszédos Ugocsa vármegyét a forradalom egészen hatalmába kerítette. Itt olyan ősi nemesek álltak a mozgalom élén, mint a Vethésyék, Gyakfalvyak és talán a Sásvári Weresek. Eszerint a Tisza jobb partján Sásvár, a Tisza bal partján pedig a Batár-patak mellett Batár volt a fölkelés középpontja. A parasztháború leverését követően számos ugocsai nemes⁷ elmarasztaltak a felkelésben való részvételükért, birtokaikat elkobozták. A vád szerint *„Székely (Dósa) György parasztlázadásában részt vettek, a kereszt jelében mindenféle gazságot, emberölést, rablást és gyűjtogatást követtek el, sőt sokáig ostromolták Nyaláb várát is”*. A vádakat Ugocsa vármegyének 1515. január 23-án Sásváron tartott gyűlésén Sásváry János fogalmazta meg, aki szerint *„nemes Sásvári Weres György a közelebbi múlt időkben önként és szabad akaratból vett részt a parasztok zavargásaiban és*

*azoknak hadvezérségét Körmös hadnagy néven ő vitte és őt tolvajnak, rablónak és gyujtogatónak vallom.*⁸

Nyaláb vára ebben az időben fontos erődítménynek, uradalmi központnak számított, ellenőrizte a Tisza mellett haladó utakat, s annak elfoglalásával a keresztesek szerették volna elvágni Perényi Gábor ugcsoi és máramarosi főispánnak Huszt várából való kimozdulását. A vármegyei nemesség amúgy is rossz viszonyban volt előjárójával, mivel az akaratok ellenére péterfalvi Nagy Albertet tette meg alispánnak⁹.

A felkelők Sásvár irányából, Tekeházán át érkeztek Nyaláb vára alá. Az időközben fogságba esett Weres Györgyöt¹⁰ halálos fenyegetéssel rávették a felkelőkhöz való csatlakozáshoz. Megkezdődött a vár ostroma. Az ostromlók szalmát halmoztak a vár kapuja elé, meggyújtották, aminek következtében a vár külső kapuja is meggyulladt. Közben Weres megszökött a táborból és Huszt várába ment, ahol tájékoztatta Perényi Gábor főispánt a kialakult helyzetről.

A vármegye végül is becsületsértő és igazságtalan rágalomnak nyilvánította Sásváry János vádjait, mivel állítását semmivel sem tudta bizonyítani, és 100 forint bírságot állapított meg, amelyet a fellebbezést követően a királyi kúria 300 forintra emelt.

Ahogy a királyi leirat is megjegyzi, Máramaros vármegye kis- és közép-nemessége (a témával foglalkozó szakírók megjegyzik, hogy többségük vlach/oláh volt) is csatlakozott a felkeléshez: „egyes máramarosi nemesek¹¹ mégis hozzájuk csatlakoztak és lázadásukban, zavargásaikban, latorságaikban (nemesi méltóságukról lemondva) részeseik, kísérőik és társaik lettek, minek következtében – mint mondják – nyíltan a hűtlenség bűnébe estek.” A megtorlás itt is lecsapott: a felkelésben részt vevők birtokait elkobozták, azokat Perényi Gábor főispán, Werbőczy István, illetve a csebi Pogány család (akik 1495-ben, a Úrmezeyek magvaszakadtával lettek máramarosi nagybirtokosok) kapták meg királyi adományba. Velük kapcsolatban külön törvénycikkely is foglalkozik¹². A máramarosi öt koronaváros polgárai nem kapcsolódtak be a parasztlázadásba, ezért a király egy esztendőre felmentette őket az összes vámok és harmincadok befizetési kötelezettsége alól.

A felkelés leverése után, 1514 őszén országgyűlésre került sor. Ezen az országgyűlésen mutatta be Werbőczy István¹³ a magyar szokásjogot összefoglaló művét, a Hármaskönyvet („Tripartitum opus iuris consuetudinarii inclity regni Hungariae”). A parasztfelkelés hatása e művön is érezhető. Werbőczy a lehető legszigorúbban értelmezte a parasztok és földesurak viszonyát. Az itt elfogadott törvények főleg a keresztesek felkelésének hatására keletkeztek. A

nemességet elsősorban a felkelés során keletkezett káruk megtérítése foglalkoztatta (az 1514. évi törvények nagy része evvel foglalkozik). Az országgyűlés végzései többek között megtiltották, hogy a parasztok, illetve a marhapásztorokdással foglalkozó hajdúk a jövőben fegyverrel (puskával) rendelkezzenek. Szigorúan rendelkeztek a felkeléshez nagy számban csatlakozó alsó pap-ság és a diákság sorsáról is – többek között kimondták, hogy a jövőben parasztból nem lehet valakit püspökké tenni (ez a törvény valószínűleg a parasztfelkelés felelőssévé kikiáltott Bakócz Tamás származására próbál utalni).

Egyetlen középkori törvény sem foglalkozott olyan hosszan a jobbágyokkal, mint az 1514-es. Többek között országosan egységesítették a jobbágyterheket. Így például a földesúri adót (cenzust) évi egy forintban állapították meg, emellett a jobbágy köteles volt heti egy napi robotot ledolgozni urának, illetve meghatározott mennyiségű ajándékot beszolgáltatni. A megtermett növényi termékek, illetve bor mennyisége után kilencedet kellett természetben benyújtaniuk. A törvényi szabályozás jóval több terhet rótt a parasztokra, mint a korábbi, szokásjog által megállapított illeték.

Eltörölték többek között a szabad költözési jogot, azt azonban továbbra is fenntartották, hogy a jobbágyok uruk beleegyezésével elköltözhetnek egy másik birtokra. Azok a jobbágyok azonban, akik a felkelésben nem vettek részt, megtarthatták költözési szabadságukat. A szigorú intézkedések azonban nem valósultak meg, a földesurak sokszor maguk gátolták meg, hogy parasztjaikat elítéljék, nem segítettek más nemeseknek sem a kártérítés behajtásában. A költözési tilalmat később feloldották: 1531-ben I. (Szapolyai) János, 1547-ben I. (Habsburg) Ferdinánd király újra engedélyezték a parasztok szabad költözését.

JEGYZETEK:

¹ Bél Mátyás (1684 – 1749) író, történelem- és földrajztudós írja, hogy az 1514-es kereszties háborúra fölkészült parasztságot neveztek kurucnak/keresztiesnek. A kifejezés a latin miles cruciatus, crucifer, cruciger, crux (kereszt) szóból ered. A magyar történelemben ezt a fogalmat elsősorban a Thököly-Rákóczi-szabadság-küzdelmek résztvevőire szokták alkalmazni.

² Bakócz (Erdődi) Tamás (Erdőd, 1442 – Esztergom, 1521. június 15.), a Drágffy család erdődi kerékgyártójának fia bámulatos karriert futott be. Bátyja, Bakócz Bálint (királyi titkár, titeli prépost) közvetítésével került Mátyás király környezetébe. Az 1474-es sziléziai hadjárat során hívta fel magára a király figyelmét, aki a kancelláriában alkalmazta. 1480-tól titeli prépost, majd maga is királyi titkára. 1486-ban győri püspökké nevezték ki és királyi tanácsosi rangot kapott. Mátyás halálát követően II. Ulászló cseh király támogatója a magyar trón megszerzésében. Bakócz „szakmai” közreműködésével került sor Beatrix királyné és II. Ulászló

„formai hibás” házasságkötésére, amely a cseh királynak a magyar koronát, a főpapnak pedig az esztergomi érsekséget és főkancellári tisztséget biztosította. Magyarország első főpapi székét nagyon egyszerűen, csere útján szerezte meg: az akkori érseknek, Estei Hippolyt bíborosnak felajánlotta az általa birtokolt egri püspökséget. Bakócz Tamás az európai politikai játszmákban főleg Velence érdekeiben járt el („Lángoló buzgalommal szolgálja a kereszténység érdekeit, és tekintélyénél fogva a magyar királyra döntő befolyást gyakoroljon” – írta róla a Signoria budai követe), amit az meg is hálált – közbenjárására az 1550. szeptember 20-án tartott konzisztórium ülésen VI. (Borgia) Sándor pápától megkapta a bíbornoki kalapot. Bakócz egészségi állapotára hivatkozva kimentette magát a római megjelenés alól (bizonyára hallott híreket arról, hogy számos gazdag bíboros hirtelen hunyt el az Örök Városban és vagyonával a pápai kincstárat gyarapította). Hosszas huzavona után 1507-ben II. Gyula pápa a konstantinápolyi pátriárka méltóságát ruházta rá. 1513-ban a pápa megbetegedésének hírére Bakócz Rómába sietett, s komoly esélye volt a pápai trón elnyerésére, azonban a többség Giovanni Medicit támogatta, aki (217. pápaként) X. Leó néven lépett Szent Péter örökébe [Fraknói Vilmos. Erdődi Bakócz Tamás élete. Budapest, 1889, 220 p.].

³ Makfalvi Dózsa György (Dálnok, 1470 körül – 1514. július 20.) az 1514-es parasztháborúba átcsapó kereszties hadjárat katonai vezetője. Korán katonai pályára lépett, több végvárban is szolgált, Szapolyai János erdélyi vajda 1513-as törökök elleni hadjáratában mint lovaskapitány vett részt. A hadjárat után nándorfehérvári őrségben maradt. Itt vívott győztes párviadalt 1514. február 28-án a szendrei lovas száphik vezérével, Alival. Tettéért II. Ulászló király egy faluval és aranylánccal ajándékozta meg, kétszeresére emelte a zsoldját, címerébe engedélyezte tettének megörökítését. A törökellenes hadjáratra szervezett kereszties had vezérévé Bakócz Tamás nevezte ki máig tisztázatlan körülmények között. Miután az ország vezetői rétegei megpróbálták leállítani a hadjáratot, a kitört parasztlázadás egyik fő erejét képező kereszties sereg vezetője is lett. Seregével együtt a Maros-menti várakat, városokat foglalta el. Egészen a temesvári csatáig (1514. július 15.) nem szenvedett vereséget, itt azonban Szapolyai János erdélyi vajda seregével beavatkozott és nagy csatában legyőzte a felkelőket. A fogságba esett Dózsa Györgyöt és testvérét kivégezték. A korabeli források így írtak erről: „először is tüzes vassal megkoronázták, aztán még élve, meztelenül, lábainál fogva megkötözve saját katonái, akiket közönségesen hajdúknak neveznek, s akiknek cselekedetei annyi sok szörnyűséget hoztak..., fogaikkal széttépték és felfalták. A szeme láttára három darabra vágták öccsét, majd ezután a testet négyfelé vágták és bitófára függesztették”. A tüzes trónról szóló legenda csupán Petőfi Sándor: *A nép nevében* című költeménye után terjedt el széles körben. [Márki Sándor. Dósa György. Budapest, Atheaneum Kiadó, 1913, 535 p.].

⁴ 1498. évi XLVII. Törvénycikk a kunok, jászok és ruthénok a nemesek jobbágyait el ne vigyék; különben a nádor elébe kell őket idézni. // Ezer év törvényei. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1170>

⁵ Számos vármegyében jelentős birtokokkal rendelkező famíliáról van szó, többek között Ugocsa vármegyében Tivadarfalvát birtokolták, a család egyik tagja (Lukács) Nyaláb várának kapitánya, a másik (Benedek) a királyi ügyek igazgatója volt.

⁶ Vele kapcsolatban Márki Sándor *Dósa György* című munkájában megjegyzi, hogy a Magyarország nemesi családjainak történetét feldolgozó alapművek (Nagy Iván: *Magyarország családjai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. I-XII. Pest 1857–1868; Csánki Dezso: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. I–V., Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1890–1913.) nem ismernek ilyen nevű nemesi családot.

⁷ Vethésy Gergely, Albert és Miklós, Gyakfalvy István, László, Balázs, János és Mihályt, Sásvári Weres Gergely, Almásy Cézár, almási Szél János (Fertőszalmás egyik földesura), csatóházi Csathó András (Csatóháza, Szirma és Hetény birtokosa); péterfalvi Szökő (Zewkew) Sebestyén (Farkasfalva és Péterfalva egyik birtokosa), Bekényi Fábíán (Péterfalva és Bökény

egyik birtokosa), bekényi Beke Pál (Péterfalva és Oroszi egyik ura), bekényi Bán György (tiszaújfalvi birtokos).

⁸ Komáromy András *A Dózsa-lázadás történetéhez* című tanulmányában így ír erről: „az alatt az ugocsai pórok s velük tartó almási, gyakfalvi, bökényi és csatóházi nemesk Nyaláb várát ostromolták. Hozzájuk csatlakoztak Batár helység földesurai, a szathmármegyei előkelő, nagybirtokos Wethésyek, továbbá Gyakfalvy István pap, és bizonyos ösmeretlen személy, aki álruhában, Körmös hadnagy név alatt, a parasztoknak legfőbb tanácsadójuk és vezérük volt s a kit némelyek az ugocsavármegyei régi, törzsökös Sásváry család tagjának tartottak. (...) Az 1515. év folyamán Sásváry János, a vele egy nemzetségből származó sásvári Weres Gergely osztályos atyjafiát azzal vádolta, hogy ő volt az a Körmös hadnagy, a ki a pórokat Nyaláb vár ostromára vezette. De az Ugocsa vármegye törvényszéke előtt kihallgatott tanúk vallomásából csak az derült ki, hogy a vádlott, minékutána a parasztokt elfogták és életének megkegyelmezték, egy ideig kényszerűségből a kereszties hadban foglódott ugyan, de se nem rabolt, se nem gyűjtogatott, ámbarát a pórok később azzal dicsekedtek, hogy az ő tanácsaival éltek s a legelső kedvező alkalmat fölhasználva Perényi Gáborhoz Huszt várába menekült. Ennek alapján a törvényszék felmentette, s az ítéletet, melyben Sásváry János a becsületsértés váltás-gában marasztalhatott, Ulászló király is helybenhagyta, sőt a hamis vádlóra szabott büntetést még fel is emelte.” // „Verecke híres útján jöttem én...” Kárpátaljai honismereti és irodalmi gyűjtemény. Budapest–Ungvár: Intermix Kiadó, 2010, 37. old.

⁹ „Közvetlenül a mohácsi vész előtt Ugocsa megye főispáni tisztjét Perényi Gábor töltötte be. Ez a nagytudású férfi, a ki hazánk nagy kárára Mohácsnál hősi halált halt, az ugocsamegyei alispáni székbe egy ignobilis embert, Péterfalvi Nagy Albertet, ültetett be. Törvénytelen dolog volt ez, mert alispánnak csak nemes embert lehetett megválasztani, de azért nem lett belőle semmi baj, mert mellette Veres György is működött, mint társalispán, aki valódi nemes ember volt. A megye nemessége elfogadta a megválasztást és nem is emelt kifogást ellene egy darabig, de később új választást rendezett Perényi Gábor főispán, s mikor ezen egyedül Nagy Albertet ültette az alispáni székbe, egyszeriben kitört a zivatar. Azaz, hogy a restauráció még csak lefolyt békében – úgy látszik, Perényi Gábor személyesen jelen volt a megye közgyűlésén és így nem mertek tiltakozni stante sessione – vagy talán még nem felejtették el a jó ugocsaiak azt a parázs verekedést (praelium et conflictum), a mi 1484-ben rendeztek a sedrián, tüntetésképpen Perényi János főispán ellen. Perényi Gáborral is állandóan háborúskodásban állott a nemes vármegye. Az említett restauráció után összeült egy pár ugocsai nemes, Sasvári Veres György, a kibukott alispán, azután Sasvári Veres Gergely és Benedek, Sasvári János, Fánicsikai Ferencz és Máté, Ujhelyi Boldizsár, Parlathi László és Werbőczy Ferencz, a nagy Werbőczy István fivére és Ulászló király előtt panaszt emeltek Perényi Gábor főispán ellen. Elmondták a panaszukban, hogy Perényi Gábor törvényellenesen tartja Nagy Albertet az alispáni székben, mivel ez, mikor az előírt hivatali esküt letette, az esküformából ezt a szót: «timore» kihagyta; továbbá felpanaszolták, hogy az alispán a megyei nótáriussal együtt a megye székén kiadott okleveleket tilalmas időben («in hora suspecta») pecsételte meg; végül pedig kifogásolták Nagy Albert alispánságát különösen azért, mert hogy nem nemes ember, tehát nem is lett volna megválasztható. Perényi Gábor és Perényi István ellen a máramarosi és ugocsai nemesség özőnével zúdította a panaszokat, minélfogva II. Ulászló király Bellyén Albert személynöki ítélőmester és Pogány Zsigmond kir. zászlós személyében kiküldött bírákat rendelt ki, hogy csináljanak rendet a két vármegyében.” //Hóman Bálint. Péterfalvi Nagy Albert ugocsai alispán nemessége (1514). Turul, 1929: 3/4. sz.

¹⁰ Sásvári Weres (egyes forrásokban Veres) György esetében is koncepciós háttérrel/ragalmazási pert sejtethetünk, amelyet rokona és osztályos társa indított ellene, megszerzendő annak birtokait (a parasztfelkelés leverése után elkobzott birtokok elsősorban Werbőczy István, testvé-

rei, rokonai, a Kerepecziek, illetve a csebi Pogány család vagyonát gyarapították). A forrásokból kitűnik, hogy Ugocsa vármegye nemessége körében elismert személyiség lehetett, mivel Perényi Gábor mellett alispáni feladatokat is ellátott. Bár később valamilyen nézeteltérések miatt ebből a tisztségéből felmentették, a vármegye urával való kapcsolata töretlen maradt, mivel a jobbgyok fogságából való szabadulása után azonnal Husztra ment, ahol tisztázta magát a felmerült vádak alól. Valószínűleg nem egyedi eset lehetett, hogy egy nemesembert a parasztfelkelésben való részvételre, illetve annak vezetésére kényszerítettek. Az 1514. évi LX. Törvény erről is megfelelő módon rendelkezik: „Mindazonáltal a kapitányokra nézve ki kell fürkészni a tiszta valót: hogy vajjon önkényt vagy a maga szántából vállalt-e valaki közülök kapitányságot, vagy pedig kényszerítve és félelemből állott más parasztok élére? 1. § Mert ha kényszerítéségből járt elül, akkor főben járó büntetést nem érdemel.”

¹¹ Petrovay János (Rozsály, Szurdok, Sajó, Petrova, Leordina, Ratkava, Polyána, Batiza ura), Váncsfalvy György, Váncsfalvy Dán (Váncsfalva, Nánfalva és Disznópataka), Budfalvy Simon (Budfalva), Huszti (másképp Keselyőmezei) Benedek deák (Keselyőmező földesura), Bárdfalvy János (Bárdfalváról), Szarvaszói Bánk Tamás és. Szarvaszói Bánk Illés, Szarvaszói Görhes János, Szarvaszói Görhes Mihály (Szlatina, Hótpataka, Kopácsfalva, Szarvaszó), Ebeczky Péter (Csomálfalva), Fejérfalvi Ficza (Fycha) András (Fejérfalva), Levordinay János (Leordina), Konyhay Bogdán (Konyha), Dragomérfalvi Diák (Dyák) Tivadar vagy Tódor, Dragomérfalvi Diák István, Farkasrévy Lázár (Farkasrév), Gorzó Simon (Jód), Középpapsai Kosztha Simon, Alsóapsai Balázs (Alsóapsa) Jódi Lázár, Jódi Domokos (Jód), Barczánfalvi János (Barczánfalva), Barczánfalvi Petermann Péter (Sajó), Jurkafalvi Tódor vagy Tivadar, Alsóvizsói Pap István, Alsóvizsói Pap Illés.

¹² 1514. évi XXXIV. Törvénycikk Marmaros vármegyének a nemesei, kikről azt hiszik, hogy a parasztokkal tartottak. „És mivel azt mondják, hogy Marmaros vármegyének majdnem minden nemesa a parasztok pártját fogta és ezeknek minden gonosz és veszedelmes tetteiben résztvett: 1. § Azért ezekre nézve Ugocsa és Beregh vármegyékben a valót az előbb említett módon ki kell puhatolni.” //Ezer év törvényei. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1331>

¹³ Werbőczy István (1458 körül – Buda, 1541. október 13.) jogtudós, királyi ítéldemester, királyi személynök, majd Magyarország nádora. Valószínűleg Verbőcön (Ugocsa vármegye), de a legújabb kutatások szerint Kerepec községben (Bereg vármegye) született. Felsőbb tanulmányait valószínűleg a budai, később pedig valamelyik itáliai (bolognai vagy páduai) egyetemen végezte; állítólag Bécsben is tanult. Latin, görög és német nyelven is beszélt. Előbb szülőföldjén tevékenykedett, majd Ugocsa vármegye országgyűlési követe. Az 1500-as és 1501-es országgyűléseken a köznemesség szóvivője és vezére volt. Egyik megfogalmazója az 1505. évi rákosi végzésnek, amely a nemzeti királyság visszaállítását tűzte ki céljául. II. Lajos uralkodása első éveiben Werbőczy többnyire külföldön tartózkodott. 1517-ben királyi személynök lett és különböző diplomáciai megbízásokat kapott az országgyűléstől. Hazatérése után az 1525. június 24-ei országgyűlésen nádorrá választották, azonban az udvari párt hamarosan megbuktatta. A mohácsi csatavesztés idején dobronyai várában élt visszavonulva. Szapolyai János király az őt támogató Werbőczyt kancellárrá nevezte ki. Követként több alkalommal megfordult a Portán. Az uralkodó bizalmát mutatja az a tény is, hogy halála esetére fia egyik gyámjává nevezte ki. Buda 1541-es elését követően a fővárosban maradt, ahol a szultán kinevezte a keresztények főbírájává. A hivatalát sem sokáig töltötte be – a budai pasa az egyik lakomán megmérgeztette. Az 1514-es parasztlázadás leverését követően a csebi Pogány családdal közösen részesült a meggyanúsított nemesek birtokaiból. Mivel ezek egy jelentős része összefüggő területet képez, a kutatásban óhatatlanul felmerül a koncepciós céllal megfogalmazott vádak gondolata.